

REFERENCES

- Bannikova, N. V. "Osobennosti strategicheskogo planirovaniya v agrarnom sektore ekonomiki" [The Peculiarities of Strategic Planning in the Agricultural Sector of Economy]. *Sovremennaya konkurentsia*, no. 6 (2007): 94-101.
- Barngolts, S. B. *Ekonomicheskii analiz khozyaystvennoy deyatel'nosti na sovremennoy etape razvitiya* [Economic Analysis of Economic Activity at the Present Stage of Development]. Moscow: Finansy i statistika, 1984.
- David, F. R. *Strategic Management: Concepts and Cases*. Pearson Education Ltd., 2015.
- Eyzaguirre, P. *Agricultural and Environmental Research in Small Countries: Innovative Approaches to Strategic Planning*. New York: Wiley, 1996.
- Harling, K. F., and Quail, P. "Exploring a General Management Approach to Farm Management". *Agribusiness*, vol. 6, no. 5 (1990): 425-441.
- Hudzynskiy, O. D., Sudomyr, S. M., and Hurenko, T. O. *Menedzhment pidpriemnytskoi diialnosti* [Management of Business Activity]. Kyiv: IPK DSZU, 2010.
- Kantorovich, L. V., and Gorstko, A. B. *Optimalnyye resheniya v ekonomike* [Optimal Solutions in the Economy]. Moscow: Nauka, 1972.
- Kondratev, N. D. *Bolshiy tsikly konyunktury i teoriya predvideniya. Izbrannyye trudy* [Big Business Cycles and Foresight Theory. Selected Works]. Moscow: Ekonomika, 2002.
- Kovalevskiy, A. M. *Perspektivnoye planirovaniye na promyshlennykh predpriyatiyakh i v proizvodstvennykh podrazdeleniyakh* [Long-term Planning in Industrial Enterprises and in Production Units]. Moscow: Ekonomika, 1973.
- Spicka, J. et al. "Approaches to estimation the farm-level economic viability and sustainability in agriculture: A literature review". *Agricultural Economics (AGR ECON-CZECH)*, vol. 65, no. 6 (2019): 289-297. DOI:10.17221/269/2018-agricecon.

УДК 311:339.562:338.4(045)
JEL: C12; F14; F52; Q12; Q17

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ІМПОРТУ ТОВАРІВ ПОВСЯКДЕННОГО ВЖИТКУ, ВИГОТОВЛЕНИХ З ПРОДУКЦІЇ АГРАРНО-ПРОДУКТОВОГО ВИРОБНИЦТВА

©2020 СЕГЕДА С. А.

УДК 311:339.562:338.4(045)
JEL: C12; F14; F52; Q12; Q17

Сегада С. А. Статистичний аналіз імпорту товарів повсякденного вжитку, виготовлених з продукції аграрно-продуктового виробництва

Метою статті є статистичний аналіз імпорту товарів повсякденного вжитку, виготовлених з продукції аграрно-продуктового виробництва. Здійснено аналіз динаміки вартості витрат закупівлі по імпорту продукції та визначено її місце в структурі загальної вартості імпорту національної економіки за період 2001–2019 рр. Установлено, що вартість витрат на закупівлю по імпорту товарної групи VIII «Шури необроблені, шкіра вичинена» за досліджуваний період зросла з 66,3 млн дол. США до 258,7 млн дол. США, товарної групи IX «Деревина і вироби з деревини» – з 73,2 млн дол. США до 280,2 млн дол. США, товарної групи X «Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів» – з 538,1 млн дол. США до 918,2 млн дол. США, товарної групи XI «Текстильні матеріали та текстильні вироби» – з 646,9 млн дол. США до 2166,5 млн дол. США, товарної групи XII «Взуття, головні убори, парасольки» – з 43,8 млн дол. США до 432,3 млн дол. США. За допомогою кореляційно-регресійного аналізу виявлено зворотний зв'язок між поголів'ям великої рогатої худоби та вартістю імпорту товарних груп VIII і XII. Також виявлено зворотний зв'язок між посівною площею льону-довгунця та вартістю імпорту товарної групи XI. Встановлено, що вартість імпорту товарних груп VIII і XII є еластичною відносно поголів'я ВРХ в Україні, а вартість імпорту товарної групи XI – не еластичною відносно посівної площі льону-довгунця. Обґрунтовано необхідність активізації розвитку галузей рослинництва і тваринництва з метою зменшення імпортозалежності економіки України.

Ключові слова: імпорт, кореляційно-регресійний аналіз, аграрно-продуктове виробництво, шури, деревина, маса з деревини, текстильні вироби, взуття.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-1-164-174>

Рис.: 2. Табл.: 3. Формул: 3. Бібл.: 15.

Сегада Сергій Андрійович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування, Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету (вул. Соборна, 87, Вінниця, 21050, Україна)

E-mail: sehedas@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6179-564X>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/M-5655-2016>

SPIN: <http://elibrary.ru/5010-1151>

УДК 311:339.562:338.4(045)
JEL: C12; F14; F52; Q12; Q17

Сегада С. А. Статистический анализ импорта товаров повседневного употребления, изготовленных из продукции аграрно-продуктового производства

Целью статьи является статистический анализ импорта товаров повседневного употребления, изготовленных из продукции аграрно-продуктового производства. Произведено анализ динамики стоимости издержек закупки по импорту продукции и определено ее место в структуре общей стоимости импорта национальной экономики за период 2001–2019 гг. Установлено, что стоимость издержек на закупку по импорту товарной группы VIII «Необработанные шкуры, кожа выделанная» за исследуемый период возросла с 66,3 млн дол. США до 258,7 млн дол. США, товарной группы IX «Древесина и изделия из древесины» – с 73,2 млн дол. США до 280,2 млн дол. США, товарной группы X «Масса из древесины или из других волокнистых целлюлозных материалов» – с 538,1 млн дол. США до 918,2 млн дол. США, товарной группы XI «Текстильные материалы и текстильные изделия» – с 646,9 млн дол. США до 2166,5 млн дол. США, товарной группы XII «Обувь, головные уборы, зонты» – с 43,8 млн дол. США

до 432,3 млн дол. США. С помощью корреляционно-регрессионного анализа определена обратная связь между поголовьем крупного рогатого скота и стоимостью импорта товарных групп VIII и XII. Также определена обратная связь между посевной площадью льна-долгунца и стоимостью импорта товарной группы XI. Установлено, что стоимость импорта товарных групп VIII и XII является эластичной относительно поголовья КРС в Украине, а стоимость импорта товарной группы XI – не эластичной относительно посевной площади льна-долгунца. Обоснована необходимость активизации развития отраслей растениеводства и животноводства с целью уменьшения импортозависимости экономики Украины.

Ключевые слова: импорт, корреляционно-регрессионный анализ, аграрно-продуктовое производство, шкуры, древесина, масса из древесины, текстильные изделия, обувь.

Рис.: 2. **Табл.:** 3. **Формул.:** 3. **Библ.:** 15.

Сегада Сергей Андреевич – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры учета и налогообложения, Винницкий торгово-экономический институт Киевского национального университета (ул. Соборная, 87, Винница, 21050, Украина)

E-mail: sehedas@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6179-564X>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/M-5655-2016>

SPIN: <http://elibrary.ru/5010-1151>

UDC 311:339.562:338.4(045)

JEL: C12; F14; F52; Q12; Q17

Sheheda S. A. Statistical Analysis of Imports of the Consumer Goods Made from Agricultural Products

The article is aimed at a statistical analysis of imports of the consumer goods made from agricultural products. The dynamics of the purchase costs for imports of products are analyzed and its place in the structure of the total costs of imports of the national economy for the period 2001–2019 is determined. It is specified that the purchase costs for the imports of the commodity group VIII «Raw skins, leather» during the study period increased from 66.3 million US Dollars to 258.7 million US Dollars, the commodity group IX «Wood and wood products» – from 73.2 million US Dollars to 280.2 million US Dollars, the commodity group X «Mass of wood or other fibrous pulp materials» – from 538.1 million US Dollars to 918.2 million US Dollars, the commodity group XI «Textile materials and products» – from 646.9 million US Dollars to 2.166,5 million US Dollars, the commodity group XII «Shoes, hats, umbrellas» – from 43.8 million US Dollars to 432.3 million US Dollars. The carried out correlation-regression analysis identified a reverse causality between cattle population and the costs of imports of the commodity groups VIII and XII. A reverse causality is also identified between the planting area of linen flax and the costs of imports of the commodity group XI. It is determined that the costs for the imports of the commodity groups VIII and XII is elastic relative to the cattle population in Ukraine, and the costs of importing the commodity group XI is not elastic relative to the planting area of linen flax. The need to activate the development of crop and livestock industries in order to reduce the import dependence of Ukraine's economy is substantiated.

Keywords: import, correlation-regression analysis, agricultural production, skins, wood, mass of wood, textiles, shoes.

Fig.: 2. **Tabl.:** 3. **Formulae:** 3. **Bibl.:** 15.

Sheheda Serhii A. – PhD (Economics), Associate Professor, Department of Accounting and Taxation, Vinnitsa Institute of Trade and Economy of Kyiv National University of Trade and Economy (87 Soborna Str., Vinnitsya, 21050, Ukraine)

E-mail: sehedas@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6179-564X>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/M-5655-2016>

SPIN: <http://elibrary.ru/5010-1151>

Багатогранність аграрного сектора економіки зумовлює торгівлю не лише сільськогосподарською продукцією, але й продуктами її переробки. Зовнішня торгівля здійснюється товарами, що мають важливе функціональне навантаження для розвитку національної економіки. Окремі з них використовуються як засоби виробництва (насіннєвий матеріал, племінна худоба, мінеральні та органічні добрива, сільськогосподарська техніка та обладнання), інші – як вихідна сировина для виробництва готових продуктів.

Основна та проміжна продукція аграрного сектора економіки використовується також як сировина для виробництва товарів повсякденного вжитку населення країни – вироби із шкіри та хутра, взуття та головні убори, текстильні матеріали та вироби, вироби з деревини, папір і друкована продукція тощо. Рівень розвитку промислових підприємств з виробництва зазначених видів продукції перебуває в прямому

зв'язку із розвитком певних галузей аграрного сектора економіки, а також залежить від стану зовнішньої торгівлі відповідних товарів.

У процесі своєї життєдіяльності людина, крім товарів першої необхідності, потребує чимало товарів повсякденного вжитку – одяг, головні убори, вироби із шкіри, паперові та картонні вироби, тощо. Проте їх виробництво в Україні є обмеженим через дію цілої низки об'єктивних і суб'єктивних чинників. Зважаючи на це, споживчий попит залишається незабезпеченим. Дефіцит необхідних товарів покривається зовнішнім імпортом, що потребує значних коштів іноземної валюти. Ми ж вважаємо, що більшість продуктів повсякденного вжитку можуть бути виготовлені з вітчизняної сировини, у тому числі аграрно-продуктового походження.

Кількість науковців, що займаються даною проблематикою, є чималою. Так, Круп'як І. Й. досліджує проблеми розвитку зовнішньої торгівлі, які пов'язані з відсутністю дієвої інфраструктури та сировинним характером експорту [6]. Кармінська-Белоброва М. В. вивчає проблемні напрямки зовнішньоекономічної діяльності України [4]. Рахман Н. М. і Залогіна Т. О. розглядають питання структурних зрушень імпортичних операцій з товарами та послугами України [12].

Роботу виконано в межах науково-дослідної роботи, що фінансується із загального фонду державного бюджету: «Теоретико-методологічні та прикладні засади соціально-економічного розвитку аграрної сфери економіки України в умовах глобалізації (номер державної реєстрації: 0116U003210)».

Мельник Т. М. і Пугачевська К. С. вивчають імпортоспоживання та його вплив на економічний розвиток [7; 8]. Олефір В. К. розглядає масштаби імпортозалежності ринку продовольчих товарів України [9]. Кваша С. М., Власов В. І., Кривенко Н. В. і Духницький Б. В. досліджують питання імпорту агропродовольчої продукції та можливості його заміщення національним виробництвом [5]. Вдовенко Н. М. і Богач Л. В. вивчають питання формування ефективної системи регулювання імпорту сільськогосподарської продукції в Україні [15]. Залізнюк В. П. досліджує питання імпортозаміщення як елемента аграрної політики та інструмента досягнення гарантованого забезпечення населення продовольством [2]. Полтораєв А. С. вивчає питання імпортозаміщення продукції легкої промисловості [11]. Сегада С. А. досліджує питання імпорту аграрно-продовольчої продукції [14] та її місце в товарній структурі зовнішньої торгівлі України [13].

Проведені дослідження мали різні вектори та погляди на сутність процесів і явищ, що вивчалися авторами. Відповідно результати пошуку не могли претендувати на всебічність і загальність власних відкриттів, що й визначило актуальність дослідження.

Метою статті є статистичний аналіз динаміки вартості витрат закупівлі по імпорту продуктів і товарів повсякденного вжитку, виготовлених з продукції аграрно-продуктового виробництва; визначення їх місця в структурі вартості загального імпорту за період 2001–2019 рр.; визначення форми та тісноти зв'язку між вартістю імпорту певних товарних груп і факторними ознаками.

Зовнішньоторговельна діяльність аграрно-промислового виробництва в Україні характеризується динамічною (стійкою) тенденцією до зростання імпорту в зовнішньоторговельному балансі, що особливо проявилось із поглибленням глобалізаційних трансформацій. Таким чином, аграрний сектор економіки задіяний у зовнішньоторговельній діяльності не тільки у сфері виробленої та готової до споживання аграрно-продовольчої продукції, що відображено в перших чотирьох товарних групах експорту імпорту (I–IV) за даними Державної служби статистики України [3], а й в інших товарних групах товарів і продуктів, що безпосередньо пов'язані з аграрним виробництвом.

Одні з них використовуються у виробничих процесах як технологічні ресурси (добрива, засоби захисту рослин, тварин і ґрунтів) або основні засоби виробництва (системи машин, механізмів та інше різноманітне обладнання). Інші товарні групи продуктів, що закуповуються за валюту по імпорту, використовуються як сировина аграрного сектора для виготовлення товарів і продуктів повсякденного вжитку широкими верствами населення. Однією з таких груп товарів є товарна група VIII – «Шкури необроблені, шкіра вичинена». Ця група товарів включає п. 41 – шкури; п. 42 – вироби із шкіри; п. 43 – натуральне та штучне

хутро. Основу цієї групи товарів становить продукція тваринництва та звірівництва (за винятком штучних виробів). У 2019 р. витрати валюти на закупівлю по імпорту шкіряної та хутряної сировини та виробів становили 258,7 млн дол. США, або 0,47% від загальної вартості імпорту. Збільшення витрат по імпорту становило 3,9 разу порівняно з 2001 р., проте найбільшим за досліджуваний період було у 2018 р. – 284,9 млн дол. США. При цьому спостерігається тенденція підвищення частки імпорту в загальній його сумі з 0,42% до 0,47% протягом 2001–2019 рр. (табл. 1).

Якщо включно до 2009 р. сальдо по цій групі товарів було плюсовим, то з 2010 р. воно змінилося на мінусове. Тобто з цього року починається спад реалізації продукції по експорту, що об'єктивно є результатом зменшення поголів'я худоби в Україні, а попит споживачів на шкіряну та хутряну продукцію змушує витратити валютні надходження на їх закупівлю по імпорту.

Загалом за період 2001–2019 рр. загальна сума витрат на закупівлю по імпорту продукції товарної групи VIII склала 3,2 млрд дол. США, яка б могла бути направлена на розвиток вітчизняної галузі тваринництва та рослинництва. Для підтвердження цієї тези нами було проведено кореляційно-регресійний аналіз, в якому функцією (Y) стала «вартість імпорту товарної групи VIII «Шкури необроблені, шкіра вичинена, млн дол. США», а фактором впливу (x) – «поголів'я великої рогатої худоби, млн голів». Обробка даних проводилася за період 2001–2019 рр. з використанням програмного забезпечення MS Excel і дозволила нам одержати такі результати:

1) коефіцієнт кореляції – (–0,8910), отже зв'язок обернений, а його тіснота – висока;

2) коефіцієнт детермінації – 0,7939, отже, мінливість функції (вартість імпорту товарної групи VIII) на 79,39% визначається мінливістю вибраного фактора (поголів'я ВРХ в Україні);

3) критерій Фішера: $F_{\phi} = 65,464$; $F_{\kappa} = 4,45$; $F_{\phi} > F_{\kappa}$, отже нульова гіпотеза про відсутність зв'язку між показниками відкидається, що означає статистичну значущість регресії;

4) критерій Стьюдента: $t_{\phi} = 8,091$; $t_{\kappa} = 2,1098$; $t_{\phi} > t_{\kappa}$, отже, нульова гіпотеза про незначущість коефіцієнта регресії відкидається;

5) рівняння парної регресії приймає вигляд:

$$Y = 350,151 - 0,032x.$$

Рівняння регресії показує, що при збільшенні поголів'я ВРХ на 1 тис. голів вартість імпорту товарної групи VIII «Шкури необроблені, шкіра вичинена» зменшиться на 32,2 тис. дол. США.

Коефіцієнт еластичності становить: $E_{шкіра} = -1,074$. Таким чином, збільшення поголів'я худоби на 1% зменшить вартість імпорту товарної групи VIII на 1,074%. Тобто, вартість імпорту є еластичною стосовно поголів'я великої рогатої худоби в Україні.

Динаміка імпорту продуктів товарної групи VIII – «Шкури необроблені, шкіра вичинена»

Показник	2001 р.	У середньому за рік			2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.*
		2001–2005	2006–2010	2011–2015				
Товарна група VIII – «Шкури необроблені, шкіра вичинена»								
Сума, млн дол.	66,3	70,3	141,7	204,7	208,8	251,3	284,9	258,7
Частка у вартості всього імпорту, %	0,42	0,29	0,24	0,31	0,53	0,51	0,50	0,47
У % до 2001 р.	100,00	106,03	213,73	308,75	314,93	379,03	429,71	390,20
Сальдо (+/-)	63,6	107,1	139,8	-52,2	-86,8	-99,3	-119,5	-123,9
У т. ч.: п. 41 – шкури								
Сума, млн дол.	42,6	46,3	76,2	106,0	128,9	159,0	173,6	139,7
Частка у вартості групи VIII, %	64,25	65,92	53,75	51,78	61,73	63,27	60,93	54,01
У % до 2001 р.	100,00	108,78	178,78	248,83	302,58	373,24	407,51	327,93
Сальдо (+/-)	66,4	105,9	159,5	-18,2	-64,2	-78,5	-84,8	-62,0
п. 42 – вироби із шкіри								
Сума, млн дол.	8,8	16,5	75,5	101,8	75,6	86,5	106,0	111,4
Частка у вартості групи VIII, %	13,27	23,50	53,31	49,73	36,21	34,42	37,21	43,08
У % до 2001 р.	100,00	187,73	858,41	1156,82	859,09	982,95	1204,55	1265,91
Сальдо (+/-)	0,5	-1,4	-39,3	-62,8	-35,3	-39,5	-55,6	-67,8
п. 43 – натуральне та штучне хутро								
Сума, млн дол.	14,8	12,3	14,3	10,8	4,3	5,8	5,3	7,5
Частка у вартості групи VIII, %	22,32	17,52	10,09	5,28	2,06	2,31	1,86	2,91
У % до 2001 р.	100,00	83,24	96,62	72,97	29,05	39,19	35,81	50,68
Сальдо (+/-)	-3,1	-2,2	-3,7	7,2	12,6	18,7	20,9	5,8

Примітка: * – дані за січень – листопад 2019 р.

Джерело: розраховано автором за даними [3].

Отже, активізація розвитку тваринництва – один зі шляхів зменшення витрат валюти, що є доцільним не тільки з економічного погляду, а й із соціального – забезпечення населення власне виробленою безпечною продукцією та створенням, а подекуди, і збереженням робочих місць. Крім того, як зазначає В. Паламар, «... вартість 1 м² готової шкіри становить 25–30 дол. США і суттєво вища за вартість 1 кг дубленого напівфабрикату – 2,21 дол. США у 2017р.» [10, с. 123].

Не менш важливою для споживачів є товарна група XII – «Взуття, головні убори, парасольки», що представлена такими позиціями: п. 64 – взуття, п. 65 – головні убори, п. 66 – парасольки, п. 67 – оброблені пір'я та пух. За досліджуваний період витрати валюти на закупівлю цієї групи товарів по імпорту зросли зі 43,8 млн дол. США у 2001 р. до 432,3 млн дол. США у 2019 р., або у 9,9 разу, а їх частка у загальній вартості витрат валюти зросла з 0,3% до 0,8% відповідно, або на 0,5 в. п. (табл. 2). При цьому за роками витрати валюти були різними, а найбільша їх сума була у 2012 і 2013 рр., коли досягла майже 800 млн дол. США з часткою у загальній структурі майже 1%.

Відношення максимальної суми витрат у 2012 р. до мінімальної у 2004 р. становило 18,2 разу. Сальдо, що було плюсовим у період 2001–2004 рр., змінилось з 2005 р. на мінусове і становило у 2019 р. 256,5 млн дол. США. У 2012–2013 рр. від'ємне сальдо становило близько 600 млн дол. США щороку.

Характерним для цієї групи товарів є те, що основну їх частку (92,7%) становить взуття. Частка головних уборів – лише 3,3%, оброблені пір'я та пух – 2,4%; парасольки – 1,7%. За роками суми витрат валюти товарної групи XII то збільшуються, то зменшуються, отже, залежать від попиту споживачів, який має характер змінюватися залежно від різних факторів: рівня доходів, цін, кон'юнктурних чинників. Таким чином, є потреба розвивати власне виробництво товарів цієї групи з метою зменшення витрат валюти на їх закупівлю. Сировиною для виробництва товарів цієї групи є продукція тваринництва, птахівництва та текстильні вироби, а сировиною для неї, своєю чергою, може служити продукція рослинницьких галузей.

Якщо з 2001 р. включно до 2004 р. сальдо по товарній групі XII було плюсовим, то з 2005 р. змінилось на мінусове. Тобто з цього року починається

Динаміка імпорту продуктів товарної групи XII – «Взуття, головні убори, парасольки»

Показник	2001 р.	У середньому за рік:			2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.*
		2001–2005	2006–2010	2011–2015				
Товарна група XII – «Взуття, головні убори, парасольки»								
Сума, млн дол.	43,8	100,5	359,1	519,8	269,4	267,1	365,2	432,3
Частка у вартості всього імпорту, %	0,3	0,4	0,6	0,8	0,7	0,5	0,6	0,8
У % до 2001 р.	100,0	229,5	819,9	1186,8	615,1	609,8	833,8	987,0
Сальдо (+/-)	40,8	-4,1	-203,9	-332,4	-105,6	-867,0	-157,0	-256,5
У т. ч.: п. 64 – взуття								
Сума, млн дол.	41,4	95,7	338,3	496,1	252,0	247,3	337,4	400,5
Частка у вартості групи XII, %	94,5	95,2	94,2	95,4	93,5	92,6	92,4	92,7
У % до 2001 р.	100,0	231,2	817,2	1198,3	608,7	597,3	815,0	967,4
Сальдо (+/-)	40,9	-2,8	-188,7	-315,1	-97,5	-76,0	-142,9	-237,8
п. 65 – головні убори								
Сума, млн дол.	1,1	1,9	8,1	14,1	7,5	9,3	13,9	14,3
Частка у вартості групи XII, %	2,5	1,9	2,3	2,7	2,8	3,5	3,8	3,3
У % до 2001 р.	100,0	172,7	736,4	1281,8	681,8	845,5	1263,6	1300,0
Сальдо (+/-)	0,7	0,6	-4,7	-11,4	-4,4	-6,0	-7,8	-7,9
п. 66 – парасольки								
Сума, млн дол.	0,9	1,3	5,0	5,6	3,9	3,6	4,4	7,3
Частка у вартості групи XII, %	2,1	1,3	1,3	1,1	1,5	1,4	1,2	1,7
У % до 2001 р.	100,0	144,4	555,6	622,2	433,3	400,0	488,9	811,1
Сальдо (+/-)	-0,7	-0,6	-3,1	-2,3	2,0	1,9	2,8	-1,5
п. 67 – оброблені пір'я та пух								
Сума, млн дол.	0,4	1,5	7,9	10,0	6,0	6,7	9,2	10,2
Частка у вартості групи XII, %	0,9	1,5	2,2	1,9	2,2	2,5	2,5	2,4
У % до 2001 р.	100,0	375,0	1975,0	2500,0	1500,0	1675,0	2300,0	2550,0
Сальдо (+/-)	-0,1	-1,3	-7,6	-9,7	-5,6	-6,4	-8,7	-9,3

Примітка: * – дані за січень – листопад 2019 р.

Джерело: розраховано автором за даними [3].

спад реалізації продукції по експорту та її збільшення по імпорту, що може бути результатом зменшення поголів'я худоби в Україні.

Для перевірки цього припущення нами було проведено кореляційно-регресійний аналіз, в якому функцією (Y) була «вартість імпорту товарної групи XII – «Взуття, головні убори, парасольки, млн дол. США», а фактором впливу (x) – «поголів'я великої рогатої худоби, млн голів». Обробка даних проводилася за період 2001–2019 рр. і дозволила нам одержати такі результати:

1) коефіцієнт кореляції – (-0,6260), отже, зв'язок обернений, а його тіснота – помітна (відчутна);

2) коефіцієнт детермінації – 0,3919, отже, мінливість функції (вартість імпорту товарної групи XII) на 39,19% визначається мінливістю вибраного фактора (поголів'я великої рогатої худоби);

3) критерій Фішера: $F_{\phi} = 10,957$; $F_{\kappa} = 4,45$; $F_{\phi} > F_{\kappa}$, отже, нульова гіпотеза про відсутність зв'язку між показниками відкидається – модель адекватна реальності;

4) критерій Стьюдента: $t_{\phi} = -3,3101$; $t_{\kappa} = 2,1098$; $t_{\phi} > t_{\kappa}$, отже, нульова гіпотеза про незначущість коефіцієнта регресії відкидається;

5) рівняння парної регресії приймає вигляд:
 $Y = 705,178 - 0,067x$.

Рівняння регресії показує, що при збільшенні поголів'я великої рогатої худоби на 1 тис. голів вартість імпорту товарної групи XII «Взуття, головні убори, парасольки» зменшиться на 67,1 тис. дол. США.

Коефіцієнт еластичності становить: $E_{\text{взуття}} = -1,150$. Таким чином, збільшення поголів'я худоби на 1% призведе до зменшення вартості імпорту товарної групи XII на 1,150%. Тобто, вартість імпорту є еластичною стосовно поголів'я великої рогатої худоби в Україні.

Таким чином, наше припущення щодо наявності зв'язку між вартістю імпорту товарної групи XII та поголів'ям великої рогатої худоби в Україні є вірним. Відповідно саме активізація розвитку галузі тваринництва є одним зі шляхів зменшення витрат валюти на закупівлю продукції досліджуваної товарної групи, загальна сума якої за період 2001–2019 рр. складала 6,2 млрд дол. США, а загальна сума від'ємного сальдо – 4,1 млрд дол. США.

Вагомі суми витрат валюти використовуються на закупівлю продукції товарної групи XI – «Текстиль та вироби з текстилю». Статистична звітність (за інформацією Державної служби статистики України) охоплює такі 14 позицій цієї групи: п. 50 – шовк; п. 51 – вовна; п. 52 – бавовна, п. 53 – інші текстильні волокна; п. 54 – нитки синтетичні та штучні; п. 55 – синтетичні або штучні штапельні волокна; п. 56 – вата, п. 57 – килими; п. 58 – спеціальні тканини; п. 59 – текстильні матеріали; п. 60 – трикотажні полотна;

п. 61 – одяг і додаткові речі до одягу; трикотажні; п. 62 – одяг і додаткові речі до одягу, текстильні; п. 63 – інші готові текстильні вироби. Названі позиції цієї товарної групи свідчать, що сировиною для їх виробництва може служити продукція як рослинницьких, так і тваринницьких галузей.

За досліджуваний період витрати валюти на закупівлю по імпорту продукції цієї товарної групи зросли з 646,9 млн дол. США у 2001 р. до 2166,5 млн дол. США у 2019 р., або у 3,3 разу. При цьому частка їх вартості в загальній сумі імпорту знизилася з 4,1% до 3,9% відповідно, або на 0,2 в. п. За роками суми витрат валюти на закупівлю по імпорту текстилю та виробів з текстилю були різними, найбільші їх суми характерні для 2011–2012 рр., що сягали відповідно по 2,6 і 2,4 млрд дол. США з часткою в структурі загальних обсягів імпорту відповідно по 3% і 3,2%. При цьому сальдо за роками було завжди мінусовим і коливалося від 18,3 млн дол. США у 2002 р. до 1779,9 млн дол. США у 2012 р. (рис. 1).

У товарній структурі вартості імпорту продукції досліджуваної товарної групи у 2019 р. частка п. 61 «одяг і додаткові речі до одягу, трикотажні» становила 16,64%, п. 62 «одяг і додаткові речі до одягу, текстильні» – 15,73%, п. 63 «інші готові текстильні вироби» – 14,79%, п. 54 «нитки синтетичні або штучні» – 10,04%, п. 55 «синтетичні або штучні штапельні волокна» – 8,73%. Даний факт свідчить про незадовільне забезпечення попиту власним виробництвом не тільки підприємствами хімічної промисловості,

Вартість імпорту,
млн дол. США

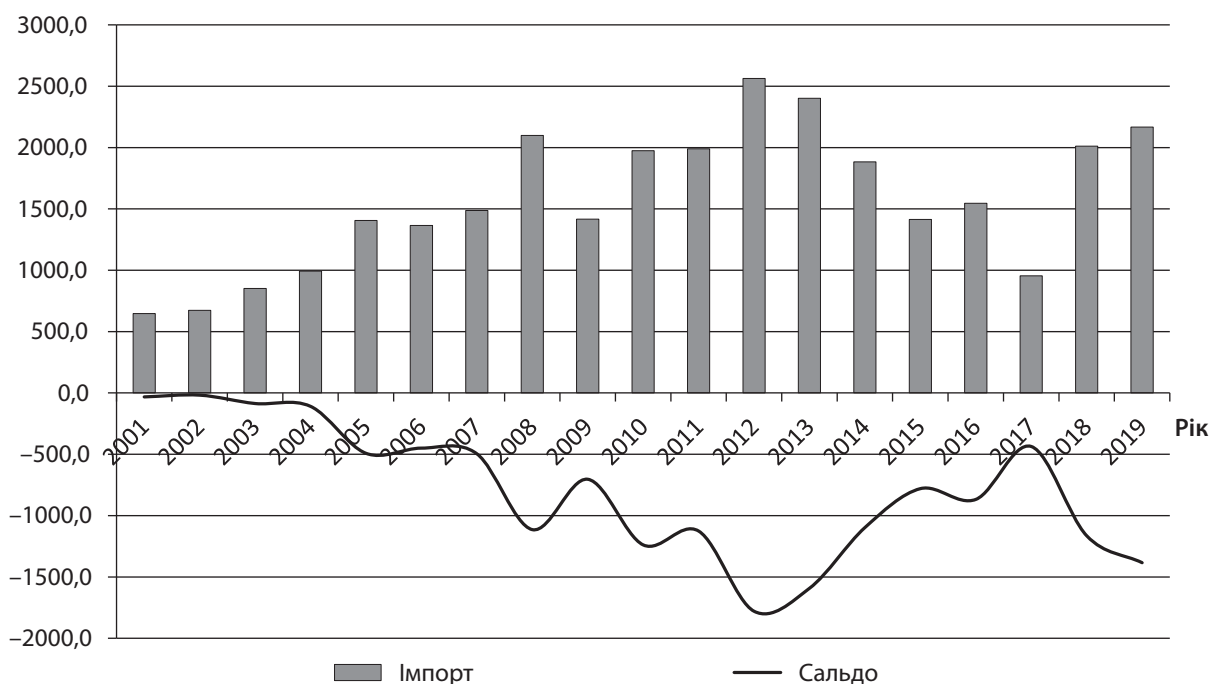

Рис. 1. Динаміка вартості імпорту товарної групи XI – «Текстильні матеріали та текстильні вироби, млн дол. США»

Джерело: розраховано автором за даними [3].

а й текстильної. Дослідження Герасименко Г. О. та Гончарова Ю. В. засвідчують, що частка українських виробників у продукції товарної групи XI є досить низькою: «товари текстильні та галантерея – 34%, одяг та білизна з тканин, одяг зі шкіри, хутра та інші вироби з них – 8%, головні убори – 5%, трикотаж верхній та білизняний – 11%, іграшки – 26%» [1, с. 73].

Сировиною для більшості позицій досліджуваної товарної групи служить продукція галузей аграрного сектора економіки, а саме: льонарство, коноплярство, шовківництво, вівчарство, скотарство та ін. Відповідно, ми припускаємо наявність зв'язку між посівами сільськогосподарських культур і вартістю імпорту товарів. Для перевірки висунутої гіпотези нами було проведено кореляційно-регресійний аналіз, в якому функцією (Y) стала «вартість імпорту товарної групи XI – «Текстильні матеріали та текстильні вироби, млн дол. США», а фактором впливу (x) – «посівна площа льону-довгунцю, млн га». Результати дослідження, яке проводилось за період 2001–2019 рр., виявилися такими:

1) коефіцієнт кореляції – $(-0,7190)$, отже зв'язок обернений, а його тіснота – висока;

2) коефіцієнт детермінації – $0,5170$, отже, мінливість функції (вартість імпорту товарної групи XI) на $51,70\%$ визначається мінливістю вибраного фактора (посівна площа льону-довгунцю);

3) критерій Фішера: $F_{\phi} = 16,263$; $F_{\kappa} = 4,49$; $F_{\phi} > F_{\kappa}$, отже, нульова гіпотеза про відсутність зв'язку між показниками відкидається – модель адекватна реальності;

4) критерій Стьюдента: $t_{\phi} = -4,033$; $t_{\kappa} = 2,1199$; $t_{\phi} > t_{\kappa}$, отже, нульова гіпотеза про незначущість коефіцієнта регресії відкидається;

5) рівняння парної регресії приймає вигляд:

$$Y = 1898,826 - 31,640x.$$

Рівняння регресії показує, що при збільшенні площі посівів льону-довгунця на 1 тис. гектарів вартість імпорту товарної групи XI «Текстильні матеріали та текстильні вироби» зменшиться на $31,6$ млн дол. США.

Коефіцієнт еластичності становить: $E_{\text{текстиль}} = -0,217$. Таким чином, збільшення посівної площі льону на 1% зменшить вартість імпорту товарної групи XI на $0,217\%$. Тобто, вартість імпорту є нееластичною стосовно посівної площі льону-довгунця в Україні.

Таким чином, відродження функціонування галузей рослинництва (льонарства, коноплярства) та відповідний розвиток підприємств текстильної швейної промисловості та інших промислових підприємств, у тому числі льонопереробних – важливий напрям забезпечення попиту споживачів у продукції товарної групи XI «Текстильні матеріали та текстильні вироби» та зменшення валютних надходжень на їх закупівлю.

Необхідність здійснення вказаних заходів підтверджують втрати країни від імпорту текстильної продукції, які за період 2001–2019 рр. склали $29,8$ млрд дол. США, а загальна сума від'ємного сальдо – $15,0$ млрд дол. США.

Структурною складовою імпорту товарної продукції аграрного сектора України є продукція лісового господарства, а саме: товарна група IX – «Деревина та вироби з деревини», що включають: п. 44 – деревина; п. 45 – корок та вироби з нього; п. 46 – вироби із соломи; та товарна група X – «Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів», що включає: п. 47 – маса з деревини, п. 48 – папір та картон, п. 49 – друківана продукція.

Лісове господарство, що функціонує на базі продукції лісництва, є одним із джерел надходження валюти та одним із напрямів її витрачання на закупівлю по імпорту необхідних виробів з деревини. У 2019 р. сумарні витрати валюти на закупівлю наведених двох товарних груп становили $1,2$ млрд дол. США з позитивним сальдо $521,3$ млн дол. США. Причому витрати валюти по імпорту товарної групи IX – «Деревина і вироби з деревини» у 2019 р. становили $280,2$ млн дол. США з часткою в загальній вартості витрат по імпорту – $0,51\%$ і позитивним сальдо в сумі $1032,1$ млн дол. США, у тому числі витрати валюти на закупівлю по імпорту безпосередньо деревини становили $96,88\%$. Тобто імпортується безпосередньо деревина як сировина, виробництво якої наявне в Україні.

За досліджуваній період витрати валюти на закупівлю по імпорту деревини збільшилися з $73,2$ млн дол. США у 2001 р. до $280,2$ млн дол. США у 2019 р., або в $3,83$ рази (рис. 2).

За роками витрати валюти коливалися, при цьому у 2008 р. досягли $545,8$ млн дол. США, що по відношенню до мінімального (2001 р.) рівня становило збільшення у $7,5$ рази. Певних закономірностей або тенденцій зростання чи спаду витрат валюти не простежується, що свідчить про спонтанний характер зовнішньоторговельних операцій по закупівлі деревини по імпорту. Так, середньорічні темпи приросту витрат валюти за період 2001–2005 рр. становили $28,55\%$, а за період 2006–2010 рр. – $6,55\%$. Період 2011–2015 рр. характеризується спадом, середньорічні темпи якого становили $21,64\%$. Наступні 2016–2019 рр. демонструють позитивні темпи приросту, які становлять $12,52\%$.

Витрати валюти на закупівлю по імпорту товарної групи X – «Маса з деревини та інших волокнистих целюлозних матеріалів» становили у 2019 р. $0,9$ млрд дол. США – зростання з $0,5$ млрд дол. США, або у $1,8$ рази (табл. 3).

Темпи приросту витрат на закупівлю цієї групи товарів по імпорту за роками були досить різними, в окремі роки спостерігався спад, в основному харак-

Вартість імпорту, млн дол. США

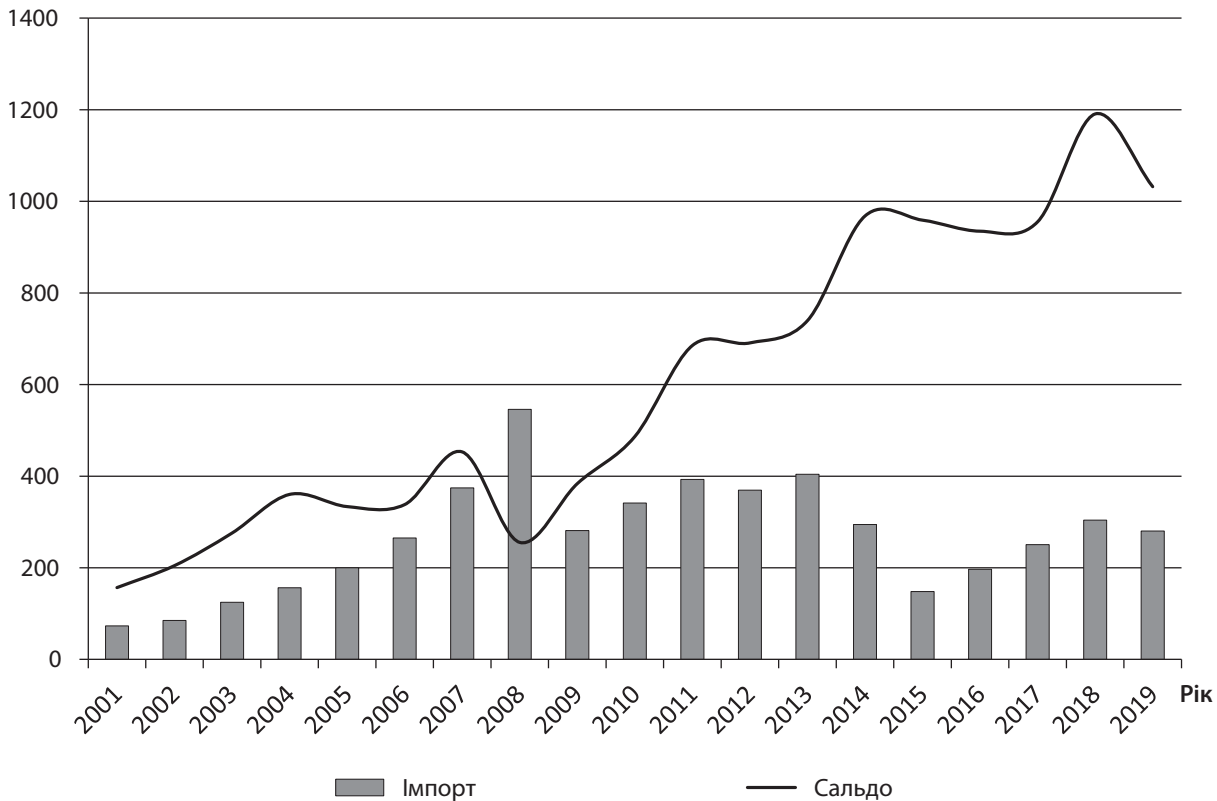

Рис. 2. Динаміка вартості імпорту товарної групи IX – «Деревина та вироби з деревини», млн дол. США

Джерело: розраховано автором за даними [3].

терний для останніх 2014–2018 рр. Найбільші витрати валюти на закупівлю маси з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів припадає на період 2007–2014 рр. Відхилення максимальної величини (2013 р.) від мінімальної (2001 р.) становить 4,8 разу. Всі досліджувані роки сальдо по цій товарній групі було мінусовим, за виключенням 2011 р.

Основними товарними продуктами у 2019 р. у цій групі товарів є маса з деревини – 10,19%, папір та картон – 86,37% і друкована продукція – 3,44%. Це свідчить про недорозвиненість промислових потужностей з переробки маси з деревини або відсутність новітніх технологій з виробництва паперу та картону з вітчизняної сировини при зростаючому попиту споживачів. Тому доцільно спрямувати інвестиції на розробку та впровадження новітніх технологій переробки й обробки продукції лісового господарства та виготовлення нових продуктів для потреб внутрішнього ринку з метою не тільки зменшення витрат валюти на їх закупівлю, а й розширення сфери функціонування лісового продуктового підкомплексу, створення нових робочих місць, збільшення пропозиції інноваційних продуктів та нарощування валової доданої вартості, зміцнення потенціалу країни. На підтвердження наведених тез варто зауважити, що загалом за період 2001–2019 рр. загальна сума витрат на закупівлю по імпорту продукції товарних груп X

«Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів» та IX «Деревина і вироби з деревини» склала 23,0 млрд дол. США і 5,1 млрд дол. США відповідно.

ВИСНОВКИ

Проведений статистичний аналіз імпорту товарів повсякденного вжитку, виготовлених з продукції аграрно-продуктового виробництва, дозволив зробити такі висновки.

1. Споживання продукції товарних груп VIII «Шкури необроблені, шкіра вичинена», X «Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів», XI «Текстильні матеріали та текстильні вироби», XII «Взуття, головні убори, парасольки» в Україні є імпортозалежним. Виняток складає лише товарна група IX «Деревина та вироби з деревини». Тобто, зовнішньоекономічна діяльність характеризується значними закупівлями по імпорту шкур, штучних волокон, товарів і продукції повсякденного вжитку, виготовлення яких призупинено та не забезпечується натуральною сировиною через зведення нанівець таких традиційно характерних для України галузей економіки, як льонарство і коноплярство (культивування льону довгунця та коноплі, розвиток льонарства і підприємств легкої та текстильної промисловості), вівчарство, шовківництво, скотарство.

Динаміка імпорту продуктів товарної групи X – «Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів»

Показник	2001 р.	У середньому за рік:			2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
		2001–2005	2006–2010	2011–2015				
Група X – «Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів»								
Сума, млн дол.	538,1	766,8	1512,6	1253,1	915,3	954,8	1085,0	918,2
Частка у вартості всього імпорту, %	3,4	3,2	2,5	1,9	2,3	1,9	1,9	1,7
У % до 2001 р.	100,0	142,5	281,1	232,9	170,1	177,4	201,6	170,6
Сальдо (+/-)	-251,3	-420,7	-715,4	-241,5	-378,4	-436,8	-535,8	-510,8
Ут. ч.: п. 47 – маса з деревини								
Сума, млн дол.	43,4	55,5	93,1	119,9	84,2	112,2	128,6	93,5
Частка в групі X, %	8,1	7,2	6,2	9,6	9,2	11,8	11,9	10,2
У % до 2001 р.	100,0	127,9	214,5	276,3	194,0	258,5	296,3	215,4
Сальдо (+/-)	-43,2	-54,8	-91,0	-119,3	-83,0	-109,2	-126,1	-90,4
п. 48 – папір та картон								
Сума, млн дол.	448,4	655,9	1312,4	1339,7	798,8	813,8	923,5	793,1
Частка в групі X, %	83,3	85,5	86,8	106,9	87,3	85,2	85,1	86,4
У % до 2001 р.	100,0	146,3	292,7	298,8	178,1	181,5	206,0	176,9
Сальдо (+/-)	-191,0	-345,2	-608,3	-452,7	-327,1	-362,9	-441,2	-447,0
п. 49 – друкована продукція								
Сума, млн дол.	46,2	55,4	108,5	84,2	32,3	28,9	33,1	31,6
Частка в групі X, %	8,6	7,2	7,2	6,7	3,5	3,0	3,1	3,4
У % до 2001 р.	100,0	119,9	234,9	182,3	69,9	62,6	71,7	68,4
Сальдо (+/-)	-17,1	-20,7	8,1	45,1	31,7	35,3	30,8	26,6

Джерело: розраховано автором за даними [3].

2. Втрата країною валюти на закупівлю по імпорту продукції протягом 2001–2019 рр. становила: товарної групи VIII – 3,2 млрд дол. США; товарної групи IX – 5,1 млрд дол. США; товарної групи X – 23,0 млрд дол. США; товарної групи XI – 29,8 млрд дол. США; товарної групи XII – 6,2 млрд дол. США.

3. Між витратами валюти на закупівлю по імпорту продукції товарної групи VIII «Шкури необроблені, шкіра вичинена» та поголів'ям великої рогатої худоби існує тісний обернений зв'язок ($r = -0,8910$). Збільшення поголів'я тварин на 1 тис. голів приведе до зменшення витрат валюти на 32,2 тис. дол. США.

4. Між витратами валюти на закупівлю по імпорту продукції товарної групи XII «Взуття, головні убори, парасольки» та поголів'ям великої рогатої худоби існує помітний обернений зв'язок ($r = -0,6260$). Збільшення поголів'я тварин на 1 тис. голів забезпечить зменшення витрат валюти на 67,1 тис. дол. США.

5. Між витратами валюти на закупівлю по імпорту продукції товарної групи XI «Текстильні матеріали та текстильні вироби» та посівною площею льону-довгунця в Україні існує тісний обернений зв'язок ($r = -0,7190$). Збільшення посівів культури на

1 тис. гектарів забезпечить зменшення витрат валюти на 31,6 млн дол. США.

Таким чином, відродження вітчизняних рослинницьких і тваринницьких галузей економіки дозволить знизити міграційні потоки з країни, зменшити безробіття та створити нові робочі місця, відродити галузі переробної, легкої та текстильної промисловості, зумовить розвиток широкого арсеналу необхідної техніки й обладнання, відновить вітчизняну науку. ■

ЛІТЕРАТУРА

- Герасименко Г. О., Гончаров Ю. В. Характеристика та аналіз стану зовнішньоекономічної діяльності підприємств легкої промисловості України. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 3. С. 69–78.
- Залізнюк В. П. Імпортозаміщення в системі забезпечення продовольчої безпеки України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 1. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/1_2019/31.pdf
- Зовнішня торгівля України : статистичний збірник / Державна служба статистики України. URL: <http://>

- www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/zd/tsztt/tsztt_u/tsztt1119_u.htm
4. Кармінська-Белоброва М. В. Зовнішньоекономічна діяльність України на сучасному рівні: проблеми та напрямки. *Бізнес Інформ*. 2016. № 4. С. 26–30. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2016-4_0-pages-26_30.pdf
 5. Кваша С. М., Власов В. І., Кривенко Н. В., Духницький Б. В. Імпорт агропродовольчої продукції та можливості його заміщення національним виробництвом. *Економіка АПК*. 2014. № 5. С. 11–21. URL: http://eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/14_05_11-21.pdf
 6. Круп'як І. Й. Вектори зовнішньої торгівлі держави в умовах сучасних економічних перетворень. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 20. С. 158–162. URL: <http://global-national.in.ua/archive/20-2017/32.pdf>
 7. Мельник Т. М., Пугачевська К. С. Тенденції розвитку експорту України в умовах євроінтеграції. *Бізнес Інформ*. 2017. № 10. С. 66–73. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2017-10_0-pages-66_73.pdf
 8. Мельник Т. М., Пугачевська К. С. Детермінанти імпортозалежності економіки України. *Проблеми економіки*. 2019. № 2. С. 53–61. DOI: 10.32983/2222-0712-2019-2-53-61.
 9. Олефір В. К. Оцінка импортозалежності ринку продовольчих товарів України. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 4. С. 91–105.
 10. Паламар В. Ринок натуральних шкір в Україні. *Товари і ринки*. 2017. № 2. С. 117–126. URL: [http://tr.knteu.kiev.ua/files/2017/24\(tom2\)/12.pdf](http://tr.knteu.kiev.ua/files/2017/24(tom2)/12.pdf)
 11. Полторак А. С. Стратегія імпортозаміщення товарів легкої промисловості в системі напрямів економічного зростання України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 5. С. 212–216. URL: <http://global-national.in.ua/archive/5-2015/43.pdf>
 12. Рахман М. С., Залогіна Т. О. Структурний аналіз імпортих операцій України. *Бізнес Інформ*. 2018. № 9. С. 25–34. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-9_0-pages-25_34.pdf
 13. Сегеда С. А. Аграрно-продовольча продукція в товарній структурі зовнішньої торгівлі України. *Економіка АПК*. 2019. № 2. С. 73–83. DOI: 10.32317/2221-1055.201902073.
 14. Сегеда С. А. Тенденції та структура імпорту аграрно-продовольчої продукції. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Економічні науки»*. 2019. № 4. С. 172–190. DOI: 10.31651/2076-5843-2019-4-172-190.
 15. Vdovenko N. M., Bohach L. V. Scientific substantiation of the reduction of import dependence in the markets of agricultural products. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 2. С. 13–17. DOI: 10.25140/2410-9576-2017-1-2(10)-13-17.

REFERENCES

Herasymenko, H. O., and Honcharov, Yu. V. "Kharakterystyka ta analiz stanu zovnishnyoekonomichnoi diialnosti pidpriemstv lehkoї promyslovosti Ukrainy" [Features and Current State of External Economic Activity of Light Industry Enterprises of Ukraine]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 3 (2015): 69-78.

- Karminska-Bielobrova, M. V. "Zovnishnyoekonomichna diialnist Ukrainy na suchasnomu rivni: problemy ta napriamky" [Foreign Trade Activities of Ukraine at the Current Level: Challenges and Directions]. *Biznes Inform*. 2016. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2016-4_0-pages-26_30.pdf
- Krupiak, I. I. "Vektory zovnishnyoi torhivli derzhavy v umovakh suchasnykh ekonomichnykh peretvoren" [Foreign Trade Vectors of State under Current Economic Transformations]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*. 2017. <http://global-national.in.ua/archive/20-2017/32.pdf>
- Kvasha, S. M. et al. "Import ahroprodovolchoi produktsii ta mozhlyvosti yoho zamishchennia natsionalnym vyrobnytstvom" [Imports of Agro-Food Products and the Possibility of Replacing Them with National Production]. *Ekonomika APK*. 2014. http://eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/14_05_11-21.pdf
- Melnyk, T. M., and Puhachevska, K. S. "Determinanty importozalezhnosti ekonomiky Ukrainy" [Determinants of Import Dependence of the Ukrainian Economy]. *Problemy ekonomiky*, no. 2 (2019): 53-61. DOI: 10.32983/2222-0712-2019-2-53-61.
- Melnyk, T. M., and Puhachevska, K. S. "Tendentsii rozvytku eksportu Ukrainy v umovakh yevrointehratsii" [The Tendencies in Ukraine's Exports Development in the Context of European Integration]. *Biznes Inform*. 2017. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2017-10_0-pages-66_73.pdf
- Olefir, V. K. "Otsinka importozalezhnosti rynku prodovolchyykh tovariv Ukrainy" [An Assessment of Import Dependence on the Domestic Food Market]. *Ekonomika i prohnozuvannia*, no. 4 (2016): 91-105.
- Palamar, V. "Rynok naturalnykh shkir v Ukraini" [Genuine Leather Market in Ukraine]. *Tovary i rynky*. 2017. [http://tr.knteu.kiev.ua/files/2017/24\(tom2\)/12.pdf](http://tr.knteu.kiev.ua/files/2017/24(tom2)/12.pdf)
- Poltorak, A. S. "Stratehiia importozamishchennia tovariv lehkoї promyslovosti v systemi napriamiv ekonomichnoho zrostannia Ukrainy" [The Strategy of Import Substitution of Light Industry Products in the System of Ukrainian Economic Growth Tendencies]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*. 2015. <http://global-national.in.ua/archive/5-2015/43.pdf>
- Rakhman, M. S., and Zalohina, T. O. "Strukturnyi analiz importnykh operatsii Ukrainy" [The Structural Analysis of Import Operations of Ukraine]. *Biznes Inform*. 2018. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-9_0-pages-25_34.pdf
- Seheda, S. A. "Ahrarno-prodovolcha produktsiia v tovarnii strukturі zovnishnyoi torhivli Ukrainy" [Agro-Food Products in Commodity Structure of the Foreign Trade of Ukraine]. *Ekonomika APK*, no. 2 (2019): 73-83. DOI: 10.32317/2221-1055.201902073
- Seheda, S. A. "Tendentsii ta struktura importu ahrarno-prodovolchoi produktsii" [Trends and Structure of Agricultural Products Imports]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Seriia «Ekonomichni nauky»*, no. 4 (2019): 172-190. DOI: 10.31651/2076-5843-2019-4-172-190.
- Vdovenko, N. M., and Bohach, L. V. "Scientific substantiation of the reduction of import dependence in the markets of agricultural products". *Naukovyi visnyk Polissia*, no. 2 (2017): 13-17. DOI: 10.25140/2410-9576-2017-1-2(10)-13-17.

"Zovnishnia torhivlia Ukrainy : statystychnyi zbirnyk" [Foreign Trade of Ukraine: Statistical Collection]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/zd/tsztt/tsztt_u/tsztt1119_u.htm

Zalizniuk, V. P. "Importozamishchennia v systemi zabezpechennia prodovolchoi bezpeky Ukrainy" [Import Substitution in Ukraine's Food Security System]. Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok. 2019. http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/1_2019/31.pdf

УДК 334:001.8
JEL: B30; L14; Q13; Q19

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОНТРАКТАЦІЇ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

©2020 ГУТОРОВ А. О.

УДК 334:001.8
JEL: B30; L14; Q13; Q19

Гуторов А. О. Теоретичні засади контрактації в аграрному секторі економіки

Метою статті є узагальнення та систематизація теоретичних засад контрактації в аграрному секторі економіки. Показано, що економічний зміст контрактації істотно залежить від парадигмальних засад певної школи економічної теорії, а також від економіко-політичних чинників суспільного-економічного розвитку країни. Уточнено зміст категоріального апарату контрактації, визначено її предметно-об'єктну область. Підтверджено, що в аграрному секторі економіки контрактацію необхідно розуміти як процес ведення сільського господарства на договірних засадах між контрактором і контрактантом на основі попередньо укладеного договору контрактації. Об'єктом контрактації визначено квазі-інтеграційні економічні договірні відносини між суб'єктами контрактації щодо виробництва та/або постачання продукції (робіт, послуг) визначеної кількості, якості та в певний час за фіксованою ціною. Предметом контрактації є договір контрактації сільськогосподарської продукції, робіт, послуг. Суб'єктний склад контрактації залежить від моделі її здійснення й охоплює контракторів (сільгосптоваровиробників, що здійснюють свою виробничу діяльність на договірних засадах), контрактантів (замовників) і держави (здійснення державного регулювання й публічного нагляду). Узагальнено методологічні засади контрактації на макrorівні – в межах контрактної теорії (з урахуванням підходів до ринкової, внутрішньофірмової, галузевої та громадської координації) та теорії життєвого циклу; на мезорівні – теорії транзакційних витрат і стрижневих компетентностей. Встановлено, що інституційними та транзакційними детермінантами контрактації в аграрному секторі економіки є просторовий розвиток і розміщення агропромислового виробництва, інституціональне оточення суб'єктів агробізнесу, ринкова інфраструктура, техніко-економічні характеристики продукції, якісна та цінова невизначеність ринку, технологія виробництва, а також інститути квазі-інтеграційної контрактної взаємодії.

Ключові слова: контрактація, квазіінтеграція, контрактні відносини, контрактор, контрактант, аграрний сектор економіки.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-1-174-181>

Рис.: 2. **Бібл.:** 16.

Гуторов Андрій Олександрович – доктор економічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу організації менеджменту, публічного управління та адміністрування Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» НААН України (вул. Героїв Оборони, 10, Київ, 03680, Україна)

E-mail: Gutorov.Andrew@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6881-4911>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/G-2576-2015>

SPIN: <http://elibrary.ru/7932-6931>

УДК 334:001.8
JEL: B30; L14; Q13; Q19

Гуторов А. А. Теоретические основы контрактации в аграрном секторе экономики

Целью статьи является обобщение и систематизация теоретических основ контрактации в аграрном секторе экономики. Показано, что экономическое содержание контрактации в основном зависит от парадигмальных начал определённой школы экономической теории, а также от экономико-политических факторов общественно-экономического развития страны. Уточнено содержание категориального аппарата контрактации, определена её предметно-объектная область. Подтверждено, что в аграрном секторе экономики контрактацию необходимо понимать как процесс ведения сельского хозяйства на договорных началах между контрактором и контрактантом на основе предварительно заключённого договора контрактации. Объектом контрактации определены квазиинтеграционные экономические договорные отношения между субъектами контрактации касательно производства и/или поставки продукции (работ, услуг) определённого объёма, качества и в определённое время по фиксированной цене. Предметом контрактации является договор контрактации сельскохозяйственной продукции, работ, услуг. Субъектный состав контрактации зависит от модели её осуществления и охватывает контракторов (сельхозтоваропроизводителей, которые осуществляют свою производственную деятельность на договорных началах), контрактантов (заказчиков) и государства (осуществление государственного регулирования и публичного надзора). Обобщены методологические основы контрактации на макrorовне – в пределах контрактной теории (с учётом подходов к рыночной, внутрифирменной, отраслевой и общественной координации) и теории жизненного цикла; на мезоровне – теории транзакционных издержек и агентской теории, в частности теории принудительных контрактов; на микроуровне – неоклассической теории фирмы, теорий стратегического управления и ключевых компетентностей. Установлено, что институциональными и транзакционными детерминантами контрактации в аграрном секторе экономики являются пространственное развитие и размещение агропромышленного производства, институциональное окружение субъектов агробізнеса, рыночная инфраструктура, технико-экономические характеристики продукции, качественная и ценовая неопределённость рынка, технология производства, а также институты квазиинтеграционного контрактного взаимодействия.

Ключевые слова: контрактация, квазиинтеграция, контрактные отношения, контрактор, контрактант, аграрный сектор экономики.

Рис.: 2. **Библ.:** 16.